

บทบาท ม จ ร ของ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา^๑

พระมหาประยูร โชติวิโร และคณะ
กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๕๔๓ เป็นโครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระบัณฑิตที่ผ่านการคัดเลือกจากนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวิทยาลัย และห้องเรียนต่าง ๆ ที่มีจิตอาสาและสมัครมาเป็นพระบัณฑิตนักพัฒนามบพื้นที่สูงในเขตทุรกันดาร โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการครอบคลุมในหมู่บ้านชาวเขา ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน ตาก และพะเยา ชาติพันธุ์ชนเผ่าคือ กะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ลีซอ ม้ง ลีว้อ อาข่า ไทยใหญ่ จีนยูนนาน และไทลื้อ

การดำเนินงานโครงการมีวัตถุประสงค์ ๖ ประการ ได้แก่

- ๑) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
- ๒) เพื่อช่วยพัฒนาจิตใจตามแนวพระพุทธศาสนา และสนองตอบนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ๓) เพื่อให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตลอดถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย
- ๔) เพื่อช่วยแนะนำ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
- ๕) เพื่ออบรมสั่งสอนชี้ให้เห็นถึงหลักการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน พิษภัยของยาเสพติด และโรคเอดส์
- ๖) เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่อเยาวชนแกนนำชาวพุทธบนพื้นที่สูง

^๑ เป็นบทความที่มีเนื้อหาซึ่งรวบรวมข้อมูลจากการโครงการตรวจเยี่ยมพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา พระราชปริยัติกวี อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ เมื่อวันที่ ๘-๙ มีนาคม ๒๕๖๒ ในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดเชียงใหม่

บทความนี้มุ่งทำการศึกษาผลการปฏิบัติศาสนกิจของบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา การศึกษา บทเรียนและต้นแบบการทำงานของบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาของอาศรมต่าง ๆ และนำไปสู่การเสนอ แนวทางการดำเนินงานของบัณฑิตอาสาในพื้นที่อื่น ๆ ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

ผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานโครงการของพระบัณฑิตอาสาและการลงพื้นที่ที่ตรวจเยี่ยมให้กำลังใจของ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำโดย พระราชปริยัติกวี อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๘-๙ มีนาคม ๒๕๖๒ พบว่า พระบัณฑิตอาสาได้มีการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ มีจำนวนอาศรมทั้งสิ้น จำนวน ๓๕ อาศรม ใน ๔ เขตพื้นที่ ๔ จังหวัด ประกอบด้วย (๑) เชียงใหม่ (๒) เชียงราย (๓) ลำปาง และ (๔) แม่ฮ่องสอน ซึ่งการดำเนินงานของ พระบัณฑิตอาสาได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ องค์กรในชุมชน และหน่วยงานราชการ และมีการ ประสานดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์ในพื้นที่ โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา ทหาร กองกำลังผาเมือง กองกำลังการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๓ โครงการหลวง กรมสุขภาพจิต สำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศูนย์พัฒนาสังคม มูลนิธิพิทักษ์ประชาชาติ และองค์กรภาคีต่างๆ ตลอดจน หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ตามบทบาทและหน้าที่ และส่งผลให้พระบัณฑิตอาสาได้ปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง อาศรมของพระบัณฑิตอาสานอกจากจะได้ปฏิบัติ ศาสนกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้วยังได้มีส่วนสำคัญในการดูแลแก้ไขปัญหาความมั่นคง ปัญหา การอพยพแรงงาน ปัญหายาเสพติด และร่วมส่งเสริมการศึกษาของชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วย การมี โครงการหรืออาศรมของพระบัณฑิตอาสา จึงเป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาด้านจิตใจ และแหล่งเรียนรู้ ทางสังคมอีกด้วย

อธิการบดี มจร กับการตรวจเยี่ยมให้กำลังใจพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา

เมื่อวันที่ ๘-๙ มีนาคม ๒๕๖๒ พระราชปริยัติกวี อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเมธีธรรมาจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา พระครูโสภณพุทธนิสาคร ผศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ พร้อมผู้บริหาร คณาจารย์ จากส่วนกลาง และ พระวิมลมนูญ รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่ มจร พร้อมผู้บริหาร คณาจารย์จากวิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ จังหวัดเชียงใหม่ โดยในวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๒ ได้ลงพื้นที่ ณ อาศรมแม่ลิดป่าแก่ ตำบลแม่เหาะ อำเภอ

แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อตรวจเยี่ยมให้กำลังใจการปฏิบัติงานของพระบัณฑิตอาสา และมอบพระพุทธรูปแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงผู้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ เปิดป้ายหมู่บ้านส่งเสริมหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เปิดป้ายธนาคารข้าว และได้ปลูกต้นไม้เป็นที่ระลึก ในวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๒ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. อธิการบดี มจร ได้นำคณะผู้บริหาร คณาจารย์ ฝ่ายบรรพชิต บิณฑบาตฉลอง ศรัทธาพุทธศาสนิกชนกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูง และเมตตาพร้อมบันทึกภาพหมู่เป็นที่ระลึก กับพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา กลุ่มนิสิต มจร เยาวชนผู้นำชาวพุทธบนพื้นที่สูง ณ อาศรมแม่ลิดป่าแก่ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมของอธิการบดี และคณะผู้บริหาร พบว่า พระบัณฑิตอาสาได้รายงานผลการดำเนินงานในรอบปีซึ่งพบว่า โครงการและกิจกรรมที่พระบัณฑิตอาสาดำเนินการมีลักษณะกิจกรรมเป็นโครงการและกิจกรรม ดังนี้

๑. โครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง เช่น อบรมศีลธรรมในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พระบัณฑิตอาสาธรรมสัจจว สอนศีลธรรมในโรงเรียน สอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สอนธรรมศึกษา จัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ จัดพิธีบรรพชา เยาวชนและอุปสมบทกลุ่มชาติพันธุ์ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จัดเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม และอบรมศีลจารีณภาคฤดูร้อน เป็นต้น

๒. การจัดกิจกรรมรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข เช่น สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้เท่าทันพิษภัย ยาเสพติด รักษาบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด สร้างแกนนำเครือข่ายลด ละ เลิกยาเสพติด ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการเสริมสร้างด้านอาชีพ แก่ผู้ที่เลิกยาเสพติด

๓. โครงการส่งเสริมสนับสนุนประสานงานและจัดสวัสดิการสังคมเพื่อสงเคราะห์บนพื้นที่สูง เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมกิจกรรมการกีฬา (ลานธรรม ลานใจ ลานกีฬา) ประสานและจัดการสงเคราะห์ เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ ครอบครัว กลุ่มชุมชนและผู้ได้รับผลกระทบจากโรคมุ้มคุ้มกันบกพร่อง (เอดส์) ประสานงานหน่วยงานองค์กรภาคี และจัดสงเคราะห์เฉพาะหน้ากรณีฉุกเฉิน เร่งด่วน เช่น เกิดอุทกภัย วาตภัย และธรรมชาติ (จัดหาติดต่อยุ้งชีพ, ผ้าห่มกันหนาว, เสื้อผ้า, ยารักษาโรค แจกผู้ประสบภัย)

๔. โครงการกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น อบรม ให้ความรู้แก่ชุมชนให้เห็นคุณค่าในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ร่วมองค์กรภาคี จัดการปลูกป่าทดแทน จัดการบวชป่าชุมชน และทำแนวกันไฟ ตลอดถึงสร้างเครือข่ายรักษาสีสิ่งแวดล้อม

๕. โครงการกิจกรรมให้การศึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น สอนภาษาไทยแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ประสานงานร่วมกับ กกต. ในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี

๖. โครงการกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาชนเผ่า เช่น สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณี เผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนโดยมี กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในเขตพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบนคือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์เผ่ากะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ลีซอ ม้ง ลัวะ อาข่า ไทยใหญ่ จีนยูนนาน และไทลื้อ

๗. โครงการกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนแกนนำชาวพุทธบนพื้นที่สูง ได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โดยเป็นการศึกษาแบบมีการยกเว้นค่าเทอมและช่วยเหลือด้านอื่นๆ เท่าที่จำเป็น

บทบาทพระบัณฑิตอาสากับการพัฒนาชาวเขา

จากการศึกษา พบว่า พระบัณฑิตอาสา มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณและมีสถานะเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา พระบัณฑิตอาสาจึงต้องเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในสมณสาธิตตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัดเป็นต้นแบบของอาศรมและชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในอาศรมและพื้นที่ในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ และบทบาทการเป็นผู้นำพัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านโดยใช้หลักและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ทั้งการช่วยเหลือบุคคลหรือครอบครัวที่เดือดร้อน การช่วยเหลือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือชุมชนหรือหมู่บ้านในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือผู้ประสานความร่วมมือ

แผนงานและโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา

จากการนำเสนอแผนงานและโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาของพระบัณฑิตอาสาทั้ง ๓ เขตพื้นที่ พบว่า โครงการกิจกรรมตามแผนและโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทั้ง ๓ เขตพื้นที่ ลักษณะการปฏิบัติงานเน้นโครงการกิจกรรมการทำงานเผยแผ่กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยดำเนินงานผ่านกิจกรรมทำวัตรสัจจ ธรรมะเสียงตามสาย พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสร้างหรือปรับปรุงอาคาร ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ในแต่ละหมู่บ้าน การขยายเพิ่มอาศรม

พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาให้ครอบคลุมหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ การจัดตั้งและดำเนินงานขององค์กร และกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมให้สามารถบริหารจัดการและพึ่งพาตนเองได้ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ธรรมเนียมตรา และธรรมสัญญา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของบัณฑิตอาสาตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

การนี้พระราชปริยัติกวี อธิการบดี ได้กล่าวมอบนโยบายเกี่ยวกับโครงการบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขา มีความสำคัญโดยสรุปว่า โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาสามารถแบ่งลักษณะงาน หรือโครงการกิจกรรมได้ ๔ กลุ่มสำคัญ ได้แก่

- ๑) กลุ่มสาธารณะสังเคราะห์เพื่อสังคม
- ๒) กลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี
- ๓) กลุ่มพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- ๔) กลุ่มส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

เพื่อให้เกิดความชัดเจนและยั่งยืนอาจจะแยกกลุ่มงานออกจากกิจการนิสิต ให้มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อโครงการกิจกรรมนี้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ ให้มีโครงการที่ชัดเจนว่าเป็นตรงเยี่ยมประจำปี หรือว่าให้มาร่วมงานเฉยๆ ให้มีการทำงานบูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ในแต่ละ ภูมิภาคให้มากขึ้นทั้งงานและงบประมาณการดำเนินงาน และให้มีการต่อยอดและขยายผล เช่น โครงการ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาสันติสุขในชายแดนภาคใต้ โครงการพระบัณฑิตอาสาให้การศึกษาแก่ชุมชน รวมถึงการโครงการเพื่อการสังเคราะห์อนุเคราะห์ผู้พิการและผู้สูงอายุ เป็นต้น

บทสรุป

โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเป็นงานบริการสังคมที่มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญและ มีการดำเนินการมาเป็นลำดับมีผลให้มหาวิทยาลัยได้แสดงบทบาทและสถานะในการให้บริการวิชาการ แก่สังคมสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินการบริการสังคมผ่านโครงการดังกล่าวหากมีการปรับ สถานะ ทิศทาง เชื่อมโยงการทำงานให้ครอบคลุมให้ครบทุกมิติมากขึ้น จัดวางรากฐานเป็นแนวทาง ในการดำเนินงานทั้งที่เป็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ โครงการกิจกรรม ใส่งบประมาณและดำเนินการให้เป็น วัฒนธรรมองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายและพันธกิจของมหาวิทยาลัย มาดูแลให้เป็นระบบระเบียบ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อีกทั้งมี การต่อยอดและขยายผลไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ภายใต้บริบทที่ แตกต่างกันตามสถานะ บทบาท และภาพลักษณ์ที่เป็นเชื่อจะเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ สังคมและ ประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

รูปภาพกิจกรรม

